

Az istenkép hatása a szülő-gyermek kapcsolatra

1979. június 16-án láttam meg a napvilágot Erdélyben, Sepsiszentgyörgyön; gyermekkoromat és középiskolai éveimet töltöttem ebben a városban, amelyet szülőhelyemnek érzek, noha családi gyökereim nagyon eleven száakkal a Székelyföld peremén fekvő Alsórákoshoz is kötnek.

Jelenleg református lelkipásztorként szolgálok a háromszéki Illyefalván. 2009-ben bekapcsolódtam az itt induló bibliodráma-vezető-képző csoportba. A közel négyéves bibliodramatikai munka során nagyon sok személyes hittapasztalattal gazdagodtam azáltal, hogy saját játékokban, drámákban élhettem át olyan emberi helyzeteket és érzéseket, amelyekről addig csak olvastam vagy prédikáltam, s így a bibliai történetek szereplői emberivé váltak. Szorosabbá vált a kapcsolatom Istennel, megtanultam személyesebben közeledni a Biblia világához, hogy átéljem mindazt, amiről a szentírási történetek szólnak. Ennek a munkának meghatározó része a Jézus-képpemmel való küzdelmem és az ebben megtapasztalt fejlődésem. A bennem élő istenkép folyamatos, Ige szerinti alakulása nagy hatással van személyiségemre és lelkési életemre is – bibliodramatikai munkámban ez az én személyes témám.

Záróvizsga-dolgozatom témája az istenkép, illetve az elengedés kérdése a szülő-gyermek kapcsolatban. Azt vizsgáltam, miként hat az istenkép a szülői identitásra és működésre, s hogyan változhat valakinek a gyermekével való kapcsolata a bibliodráma-csoportmunkában megélt istenélmények hatására.

AZ ISTENKÉP

Sigmund Freud szerint a vallás csupán illúzió, amelyben kifejlődik egy olyan istenkép, amely tulajdonképpen nem más, mint az ősi „apakép”

megdicsőült formája.¹ Carl Gustav Jung arra a következtetésre jutott, hogy az emberben lakó istenkép összetevői valójában archetipusok. Rámutatott arra is, hogy az istenkép nem más, mint az általa „mélymagnak” nevezett „Selbst” visszatükröződése. Magának az istenképnek az alakulása és fejlődése az embertől függ, és egy életen keresztül tart. „A kép, amely Istenről bennünk él, vagy amelyet magunknak alkotunk, sohasem független az embertől” – mondja.² Isten soha senki nem látta, ezért minden ember más-képpen képzelel el. Az istenkép nem más, mint az egyén Istenről kialakított képe, amely a tudattalanban rejtőzik, és érzelmekkel átszőtt tapasztalatokból, ismeretekből, átélésekből áll. Ennek alakulása, jelentősége nagyon fontos, hiszen meghatározza a gyermek, később pedig a felnőtt viszonyulását Istenhez, illetve kapcsolatait vele.³

1. Istenkép a Bibliában

A Biblia Istennek e földi világban kinyilvánított akaratáról, szeretetéről és megváltó céljáról tesz bizonyosságot. Nemegegyer egymással szöges el-
lentétben álló módokon tárja elének ezt az Istent. A Szentírás olvasója számára így nehézséget okoz az, hogy különböző korokban vagy szerzők által írott bibliai könyvekben más és más képet kap erről az Istenről. Ahhoz, hogy ennek okát jobban megértsük, szükséges megvizsgálni a Szentírásban fellelhető istenképeket.

A régi szövegek istenképei sokszor primitívek: ember formájúnak festik le Istent, mintha egy törzsi istenség módján tevékenykedő Úr lenne, aki csak saját népe érdekeit nézi. A mai hívő számára megdöbbentők azok a szövegek, amelyekben Isten egész népek kiirtását parancsolja meg.

1 Bolberitz P.: *Isten, ember, vallás a keresztény filozófiai gondolkodás tükrében*. Ecclesia, Budapest, 1981, 334–337.

■ 2 C. G. Jung *Alapfogalmainak lexikona*, Kossuth, Budapest, 1997, 152. ■ 3 Uő: *Gondolatok a vallásról és a kereszténységről*, Kossuth, Budapest, 2006, 28–36.

Teológusok egybecsengő véleménye szerint, ahogy *Nemeshegyi Péter* is mondja, a történelmi fejlődés tényét komolyan kell venni.⁴ Az ókor kezdeti századaiban az izraeliták – az akkori népek fejletlen erkölcsi és vallási felfogása szerint – úgy vélték, hogy minden népnek megvan a maga törzsi istensége, ezért az Ábrahámot és Mózeszt megszólító Istent is ilyennek képzelték. Azt gondolták, hogy ő harcol velük a többi nép ellen. Az akkori hadviselés barbár szokásai szerint a legyőzött népeket sok esetben mindenesztől kiirtották. Amikor a régi izraeliták az ilyen viselkedést Istenük akaratának tekintették, az tulajdonképpen az ő lelkiismeretük téves hangja volt. Ha pedig valaki a lelkiismeretét követi, még ha az menthetetlenül téves is, nem vétkezik. Ezért írták aztán az izraeliták a Bibliájukban azt, hogy Istenük parancsolta nekik a legyőzött népek kiirtását, bár valójában Isten ilyet nem parancsolhatott. Az ő szívének kemény, nagyon kemény volt, és ez alakította Istenről alkotott felfogásukat; Jézus is utalt arra, hogy Mózes némely törvényt, így a válásról szólót is, a nép keményszívűsége miatt adta, illetve engedte meg (vö. Mt 19,8).

Az izraeliták kezdetleges istenképe aztán fokozatosan továbbfejlődött, és kialakult a vallások között egyedülálló istenábrázolási tilalom (2Móz 20). Ez segített abban, hogy a Teremtőről alkotott ember formájú elképzelések egyre inkább elhalványuljanak, és Isten minden képzeletet meghaladó láthatatlansága váljék meggyőződéssé. Az istenkép alakulásában szerepet játszott az is, hogy a Teremtés könyve olyan teremtő Istenről szól, aki az egész világegyetem Ura, s innen már csak egy lépés volt addig, hogy ez az istenkép magához ölelje az egész világon élő népeket, s kitörjön a törzsi vallások szűklátókörűségéből. Ebből a hitből és istenképből forraszva fogalmazódott meg a prófétákban a világot megváltó Messiás reménysége.⁵

A Biblia istenképének fejlődésében az utolsó és legteljesebb szakasz az Újszövetségben megismertetett Isten, akiről Jézus Krisztus mint Megváltó mondja el, hogy benne az ember

Atyaként imádkozhatja az ég és a föld Urát. Jézus tanítása a mérvadó abban, ahogy keresztyéneként Istenről gondolkodhatunk, s ahogy őt vallhatjuk. Ezért minden Istenről szóló beszédet Jézus – tettekkel és szavakkal kifejtett – tanításához kell igazítani. Ez az Isten pedig egyszerre igazságos és jó, egyetemes jósága példát ad az ellenségszeretetre, az irgalmasságra és a megbocsátásra. A keresztyén istenkép lényege János apostol levelében található: „Az Isten szeretet. És aki a szeretetben marad, Istenben marad, és Isten őbenne” (1Ján 4,16).

2. Az istenkép kialakulása, szülői hatások

Hatéves korra a szülői hatásnak megfelelően minden gyermekben kialakul valamilyen istenkép, függetlenül attól, hogy hívő környezetben nő-e fel vagy sem. Ebben a korban nemcsak az istenkép, de a gonosz képe is kialakul. A gyermeknek – lelke egészségéhez – ugyanis szüksége van arra, hogy a benne élő képeket, érzéseket, szorongásokat kivetítse, akár egy vászonra. Ez a kép ilyen vagy olyan irányban változik a bennünket ért hatásoknak megfelelően. Az Istennel kapcsolatos felnőttkori problémák, konfliktusok, érzések, viszonyulások így tulajdonképpen a bennünk élő istenkép problémái.⁶ Az istenkép kialakulását meghatározza a közel álló felnőttektől kapott tapasztalat, az idealizált és kompenzáló szülőkép, a kollektív tudattalamból hozott ős-istenkép, valamint az a kultúra, amelyben felnövünk.⁷

A gyermek lelki fejlődése már az anyaméhben elkezdődik – ez a kezdetleges hit időszaka. *James Fowler* amerikai teológus és fejlődéstudományi foglalkozó pszichológus szerint ahogy a magzat belép a család életébe, elkezdődik egy folyamat, ingereket kap szüleitől, érzékeli, hogy az ő biztonságos kis világán kívül még valaki jelen van. Hallja az anya hangját, éneklését, s amikor a szülők kezüket az anyára teszik, reagálni is képes erre. Ekkor jelennek meg a magzat lelkében a kezdetleges hit csirái, s hatására mélységes bizalom és biztonságérzet alakul ki

⁴ Nemeshegyi P. SJ: *Az Ó- és az Újszövetség istenképe*: <http://old.asziv.hu/?newart=12&newmag=11&show=arch> ■ ⁵ Uo. ■ ⁶ Pál F.: *Tükör által világosan – Isten arcvonásai az önismeret fényében*, Kairoz, Budapest, 2009, 88. ■ ⁷ Uo. 90–93.

benne: megszerzi elsődleges tapasztalatait a szü-
leivel kapcsolatosan. A születés előtti élet alap-
vető hatással van Istenhez viszonyulásunk alaka-
lására.⁸ A szülői nevelés tovább alakítja ezt az
istenképet: ahol a családi életben minden csak a
vallásos szabályok betartásáról szól, ahol beszél-
getések és ösztönzés helyett csak bibliai példák
emlegetése, fegyelmezés és büntudatkeltés van,
ott akaratlanul is az ellenkező irányba alakul az
istenkép. Személytelenné és távolivá válhat az
Istenről alkotott képzet, ha az apa kevés időt
szán gyerekére, vagy ha túl szigorú és korlátozó
a szülői nevelés. Ilyen esetekben a gyermek el-
kezdi keresni azt az Istent, aki pontosan ennek
az ellenkezője: engedékeny és rugalmas, nem
követel semmit, sőt még irányítani is lehet. Isten
az apákat bízta meg azzal, hogy az „isteni
jellem” elsődleges megtestesítői legyenek a csa-
ládban és a gyermeknevelésben. Az apai minta
nagyban befolyásolja az istenképet, mert bizo-
nyos mértékig apánkról alkotott belső képünket
vetítjük rá Istenre.⁹ Pál apostol ekként fogalmazza
meg az apa meghatározó szerepét gyermekei
lelki fejlődésében: „Ti apák pedig ne ingereljé-
tek gyermekeiteket, hanem neveljétek az Úr tan-
títása szerint fegyellemmel és intéssel” (Ef 6,4).

ESETTANULMÁNY

1. Egy asszony válaszkérése

Esettanulmányom alanya Mónika, egy negyven-
négy éves nagyvárosi hölgy, többgyermekes édes-
anya, aki saját vállalkozásban dolgozik férjével
együtt. Mindketten aktívan részt vesznek a gyü-
lekezeti életben. A csoportba azért érkezett,
mert úgy érezte, hogy gondja van az elengedés-
sel. Egyrészt nehezen tudja elengedni nemrég
elveszített édesanyját, aki betegségben hunyt el,
feladván a küzdést az életért. Ebben magát is
hibáztatja, mert úgy érzi, nem volt olyan gyer-
meke anyjának, amilyent az elvárt volna. Más-
részt túlzott féltéssel viseltetik gyermekei iránt,
mindig pánikba esik, valahányszor hosszabb idő-
re el kell engednie őket. Erre szeretett volna vá-
laszokat találni a bibliodráma-csoportban. Ké-

sőn született egyetlen gyermek volt, ezért túlfél-
tették, még a vakációk idején sem játszhatott
kedvére a többi gyermekkel. Szülei konfliktusos
viszonyában neki is szerepe volt, mert – például
szakmai téren – nem teljesítette be azt, amit el-
vártak volna tőle. Apjával nehézkes a kapcsolata,
inkább anyját szerette, mert ahogyan fogalma-
zott, az apa kibírhatatlan modorával és viselke-
désével megnehezíti az életüket. Volt időszak,
amikor nem is beszélt vele, idegesíti a stílusa,
mintha apja mindent azért tenne, hogy őt és
családját zavarja; nem tudja megérteni apja vi-
szonyulását. Házasságába is jórészt ebből az ott-
honi „fojtogatásból” menekült bele, azzal
együtt, hogy szereti a férjét, de már nem bírta
tovább otthon.

2. A csoporttalálkozásokon át vezető út

Első csoporttalálkozásunkkor az ismerkedő és
bevezető részeket követően a csoporttagok saját
születésükkal kapcsolatos érzéseiket színes raj-
zokkal ábrázolták egy papíron. A szülő-gyermek
kapcsolatban ugyanis ez az első lépés mindegyi-
künk számára. Kíváncsiak voltunk arra, hogy ki-
ben milyen érzések támadnak, amikor saját szü-
letésére gondol, s mi az, ami meghatározza
érzéseit. Mónika két kört rajzolt a lapra: egy na-
gyobbat, és rajta kívül egy kisebbet, s a rajznak a
kettős születés címet adta. Visszajelzésében
megosztotta a csoporttal, hogy késői gyerek lé-
vén nagyon várták őt a szülei. Sokszor meséltek
neki erről az időszakról, túlságosan is sok infor-
mációja van születésének körülményeiről, ezért
nyomasztóan hatnak rá ezek a visszaemlékezé-
sek, terhessé váltak a szülői elbeszélések. A két
kör ezt a kettősséget jelzi a születésével kapoco-
latosan: öröm és hálaadás az életért, de teher is
a fentebb említettek miatt.

A variáció-játékformában Izsák születésének
történetével tettük lehetővé, hogy mindenki ki-
választhassa a neki megfelelő szerepet, és szülő-
ként vagy gyerekként átélje a szülésre/megszüle-
tésre való várakozást. Mónika Ábrahám
szemszögének háromfős kiscsoportját választot-
ta. *Azt gondolom, hogy kimondatlanul is benne*

8 L. Stephens: *Gyermeked hite*, Harmat, Budapest, 1999, 31. ■ 9 Uo.46–51.

volt a készítés arra, hogy konfliktusban levő apjának szerepéből nézzen rá saját gyermeki, magzati létére, és megérezze ebben a játékban az apai oldalt is.¹⁰ Miután megbeszélték Ábrahám szemszögéből a születés szerepe apai örömet, következett a kiscsoport játéka. Maguk közül kellett kiválasztaniuk Izsákot, Ábrahámot és Sárát. A kiscsoportban egyedüli nőként Mónika lett a történet Sárája. Az apa és csecsemő fia közötti, magasztosnak tűnő, eszmei párbeszéd alatt Sára öröme nagyon visszafogott volt, de az ismertett bibliai történetből eltérően megjelent az egyértelmű öröm is az anyai szerepben. A játék folyamatában fordulatot hozott, amikor Sára hirtelen biztatgatni kezdte Ábrahámot, hogy már ideje munkához látnia, és bízva csak rá az újszülöttet. A csecsemő Izsák kérésére mégsem hagyta ott Ábrahám az éppen kibővült családját. *Érdekes, ahogyan Mónika saját élettapasztalatából a játékba is átvitte az érzelmileg tőle távol álló apának a helyét – elküldte dolgozni, úgymond, kiküldte anya és gyermeke meghitt kapcsolatából!* A visszajelző körben Mónika azt jelezte, hogy jó volt megélni a gyerekvárás örömet, és jó volt érezni Ábrahám jelenlétét, szívesen elhallgatta volna még Izsák és Ábrahám párbeszédét.

A második találkozásra Mónika azzal jelentkezett be, hogy jólesett kiszabadulnia otthonról, bár ezt pironkodva mondta, nehogy rosszra gondoljon a csoport, de úgy érezte: jó, hogy most erre a pár órára „nincs gyereke”. A bemelegítő játékokat és az irányítás vágyát felerősítő imaginációs gyakorlatot követően agyagból megformálták a megszületett vagy megerősödött vágy szimbólumát. Csodálatos alkotások születtek, Mónika egy szívkoszorút készített, sugarakkal övezve, benne sok kicsi szív és egy tűzhely. A nagycsoportban úgy jellemezte művét, hogy az egy szeretetközösség a családban. Hite ösztönzésére mindig arra törekszik otthon a férjével és gyerekeivel, hogy megőrizze ezt a szeretetteljes közösséget, mert a család a legfontosabb háttér az életében.

A „Jákób kapja az áldást” témájú bibliai történetből (1Móz 27) Rebeka befolyásos szerepét

szántuk protagonistájátéknak, ezért elsősorban erre hívtuk meg a csoportot. Ketten jelentkeztek Rebeka szerepére; egyikük Mónika volt, mert otthon is Rebekához hasonló módon érzi magát gyerekeivel szemben, amikor nem egyformán kezeli őket bizonyos helyzetekben, és szeretné megtudni, hogy olyankor mit tegyen. A csoport végül is őt választotta erre a szerepre. A számára szükséges szereplők közé behívta az eredeti történetben meg nem jelenő Úr hangját is, mert fontosnak érezte, hogy legyen kivel megbeszélnie a dolgait. A szerepbe helyező interjúk után Rebeka vezette végig a folyamatot, egészen addig, míg le nem állítottuk a játékot. Világosan és elszántan tudta, mikor mit kell tennie, kivel kell beszélgetnie, hová kell mennie. Miután Rebeka megtudta Izsák szándékát az áldásadásról, először az Úr hangját kérdezte meg, csak ezután fordult Jákóbbhoz, és biztatta az örökség átvételére. Szüksége volt arra, hogy az Úr hangja megerősítse abban, amit eltervezett és járható útnak gondolt. Jákóbot teljesen irányítása alatt tudta tartani, sőt a hazatérő Ézsauira is hatással tudott lenni, így a játék végére Rebeka helye a családjában még erősebbé vált. Visszajelzésében Mónika hangot adott annak, hogy számára nem volt jó érzés így különbséget tenni a gyermekei között, és hogy Izsákkal nem volt kapcsolata, nem beszélt vele a játék alatt. *Fontos volt számára a játékban, hogy érezze az Úr hangjának támogatását, erőt nyert arra, hogy akár „rossz érzése” ellenére is megszerezze Jákóbnak az áldást.*

A harmadik csoportfoglalkozáson Mónika az apjával való konfliktussal jelentkezett be. Elmondta, hogy számos vitájuk volt az eltelt időszakban, és most már ott tart, hogy átadja ezt a helyzetet az Isten kezébe, mert ő már nem tudja megoldani. Azért választott a bejelentkező körben egy hidat ábrázoló képet, mert ő egy hídra lépett rá, amely átvezeti a múltból. Az előző alkalomból behozta a Rebeka szerepéből tanultakat, tudniillik hogy többet kell foglalkoznia férjével, mert úgy érzi, elhanyagolja, valamint azt, hogy másképpen kellene beszélnie gyermekeivel. Meglátása szerint több figyelmességet,

¹⁰ A dőlt betűvel szedett részekben saját csoportvezetői megfigyeléseimet írom le Mónika játékaival kapcsolatosan, s ezekben az ő istenképének, apaképének és saját szülői képének összefüggéseit vizsgálom.

párbeszédet és megértést igényelne a gyermekeivel való kapcsolata.

Ábrahám próbatételének történetére (1Móz 22) azzal hangolódott rá a csoport, hogy Ábrahámként személyes levelet írtak az Izsák feláldozását kérő Istennek. Ezt követően vignettákra osztottuk fel a történetet, s ezeknek a következő címeket adtuk: „Ábrahám és Isten párbeszéde”, üres helyként „Ábrahám és Sára beszélgetése”, „Izsákkal az úton” és végül „Fent a hegyen”. Mónika az utolsó történeti szakaszt választotta, azaz az indoklással, hogy Izsák szerepében kipróbálja, mennyire félelmetes az oltáron lenni, és rábízni sorsát az apjára. Kíváncsi volt arra is, hogy míg ő az oltáron fekszik, addig mi fog elhangzani Ábrahám és Isten párbeszédében. A játékban az áldozatra készülődő Ábrahámot megszólította az Úr hangja, és az eredeti történethez hasonlóan zajlott a helyzet megoldása, apa és fia azonban egy szót sem váltottak egymással a játék során. Izsák passzív szemlélője és fültanúja volt a felette zajló eseményeknek. Visszajelzésében Mónika arra utalt, hogy a játékban nem érzett félelmet az oltáron fekvé. Eddig nagyon félelmetesnek tűnt ez a bibliai történet, soha nem volt képes arra, hogy otthon elolvassa, de átélve az adott helyzetet már nem tartotta annyira rémisztőnek. Azt is megosztotta a nagy körben, hogy most lett világos számára, mennyire összetartozik a szeretet és az áldozat, és hogy nincs szeretet valamilyen áldozathozatal nélkül.

Ha összekötjük az életéről tudottakat a történetrész-választással, az tűnik ki, hogy az Izsákot az oltárra tevő és feláldozni készülő Ábrahám szerepére a saját apa képe vetült rá, aki elmondása szerint megnehezíti az életét, viselkedésével, magatartásával szinte felemésztí Mónika lelkét, belső nyugalmát. Úgy is fogalmazhatunk, hogy apjával való kapcsolatában az ő lelki élete van az áldozati oltáron, s mellette apja áll a feláldozó szerepben. Ugyanakkor megjelenik benne az Úrra való ráhagyatkozás érzése is, a támadóként megélt apa mellett ott van Isten, aki biztonságot nyújt neki, és feloldja az apjával való nehéz kapcsolatából adódó negatív érzéseit. A bejelentkező körben elhangzottakkal összevetve Mónika ebben a játékban valóban az Úrra bízta az őt megpróbáló helyzet megoldását. Egyértelműen fontosnak

látszott számára, hogy Isten kezébe helyezheti egy olyan belső vívódásának a kulcsát, amelyben tehetetlennek érzi magát apjával szemben. Nehéz kapcsolatuk jelent meg abban is, hogy Ábrahám és Izsák között nem jött létre semmilyen párbeszéd, meg sem szólították egymást; ahogy a valóságban is megszakították a kapcsolatot egy időre, s ekkor beállt a kommunikáció teljes hiánya.

A negyedik alkalom témája a szülői ragaszkodás és elengedés volt. A bejelentkező körben Mónika visszahozta múltkori felismerését a szeretet és áldozathozatal párosáról, és arról is beszámolt, hogy átértékelődött benne az ószövetségi történet, újra elkezdte olvasni a Szentírást, és már nem látja annyira ijesztőnek a hasonló ószövetségi történeteket.

A túlzott szülői ragaszkodás témájának kibontásához a megtartás–elengedés élményeit megerősítő játékokat követően az 1Móz 42,29–38 történetrészét kínáltuk fel, amikor Jákób az Egyiptomból visszatérő testvérek kérésére nem hajlandó elengedni velük a legfiatalabb Benjámin, hogy ezzel kiszabadítsák a fogságban maradt Simeont. A csoportjátékban Mónika Jákób barátjának szerepét választotta, és a Dávid nevet találta erre megfelelőnek. A játék első szakaszában passzívan szemlélte Jákób családja mellett a házban zajló eseményeket, csak akkor szólalt meg, amikor a visszaérkező testvérek és az apa között vita alakult ki az előterjesztett kérést illetően. Jákób barátjaként a biztató hangot képviselte: arra bátorította a dühös és bizonytalan apát, hogy bízzon gyermekeiben, és ne féljen elengedni a fiatal, de már felnőtt Benjámin, hiszen tud már vigyázni magára. A játék végén és a visszajelzés során Mónika egyaránt a düh érzését fogalmazta meg, amely Jákób felé irányult, aki nagyon kételkedően, gyanakvóan kezelte gyermekeit, és nem bízott bennük annyira, hogy elengedje velük a legkisebb gyermekeit.

Mónika játéka és visszajelzése során azt láttam, hogy az apától való érzelmi függetlenedés vágya jelent meg benne. Szerepválasztása is arra irányult, hogy közvetíteni tudja az apa felé saját meglátását a szülői magatartással kapcsolatosan. Gyermeki vágya, hogy az apa engedje őt élni, a barát tanácsadói szerepében és működésében öl-

Test-lélek-szellem közelből

tött testet. Jákóbbal szemben megfogalmazott haragja tulajdonképpen a saját apja iránti érzése volt, amelyet magánéletében nem szokott gyakran megmutatni, mert élete bizonyos területén a családjával együtt még mindig függ az apjától. Újból megjelent játékában a bizalom kérdése is, amely, ha ez nem is volt kimondva, mégis az isteni gondviselésre utalt, hiszen a gyermek függetlenedése szempontjából ez a szülő számára elengedhetetlen ajándék.

A csoportjáték után szereptréning következett, amelyben a Jákókok és a Benjáminok találkoztak, és egy-egy mondatot mondhattak egymásnak. Mónika Benjámin szerepét választotta, és a találkozásban ő tette meg az első lépést az apa felé a következő mondattal:

Benjámin: „Megyek, engedsz?” E rövid mondatában Mónika már megtette az apjával szemben számára fontos lépést: ő az, aki felnőtként dönt a saját útjáról, életéről, aki kijelentheti apjának, hogy mi az akarata, döntése – ha el akar menni, akkor elmegy. Ugyanakkor ott van még benne a szülőtől függő gyermek magatartása is, ugyanis szándéka bejelentését követően rögtön elhangzott az elkéredzkedés szava is.

Jákób: „Úgy lesz jó, hogy elmenj, ideje megbíznom benned, elég nagy vagy, hogy gondoskodj magadról, tudom, hogy jó lesz. Nem könnyű, s gondoltam, Isten hátha esőt ad, hogy ne kelljen elmenned, de igazza van testvéreidnek, hogy eddig kétszer is visszajöhettetek volna. Mind elpusztulunk, ha görcsösen itthon tartalak, talán Isten azt akarja, hogy itt az ideje megbíznom saját gyermekeimben.”

A visszajelző körben Mónika az öröm érzését hangsúlyozta ki az apa-gyermek találkozásból. Majd a zárókörben kifejtette, hogy megváltozott benne a szülői szeretetről eddig alkotott véleménye. Most úgy látja, hogy a ragaszkodás nem feltétlenül jelent szeretetet, mert amikor a szülő túlzottan ragaszkodik gyermekéhez, valójában az önszeretete nyilvánul meg ebben. Ott van jelen igazán a gyermek iránt érzett szeretet, ahol van elengedés.

Ötödik alkalmunk a függetlenedő gyermek és az elengedő szülő kapcsolatát vizsgálta meg a

tékozló fiú példázata alapján. Bejelentkezésében Mónika megosztotta, hogy nagy szüksége volt az előző játékra, hiszen az elmúlt időszakban máris el kellett engednie gyerekeit egy hosszabb útra, s ez végre már nem okozott számára akkora gondot. A bizalomerősítő játékok után családi szociometriát készítettünk jelképes tárgyak segítségével, amelyeket ők kerestek meg családtagjaik megjelenítésére.

A Lukács-evangélium 15. fejezetének felolvasása vezette be a csoportot a példázat témájába. Első lépésként ki kellett választaniuk a szereplők közül azt, akinek a jellemével, élethelyzetével valamilyen kapcsolódást éreztek. Így alakult ki az apa, a függetlenedni vágyó fiú és a nagyobbik, otthon maradt fiú lelkialkatát megjelenítő három csoport. A bibliai történetet variáció segítségével dolgoztuk fel, és a már megalakult kis-csoportokból hívtunk be egy-egy szereplőt mindegyik történetszakaszba. Az első jelenet a családi otthont mutatta meg, ahol még együtt van a család, de megtörténik a vagyon kikérése. Mónika a nagyobbik fiú szerepét vállalta. A játék indulásakor, amikor a kisebbik fiú rákérdez az örökségre, a nagyobbik fiú már tudja, mi az öcsöcse szándéka. Innen indult a beszélgetés, melynek során az apa könnyedén átadta a vagyon egy részét kisebbik gyermekének, és útjára is engedte. De ekkor a nagyobbikban is megszületett az elmenetel határozott vágya, és ki is fejezte az apa előtt, hogy ő is el akar menni. Az apa neki is kiadta a részét a vagyonból. A jelenet mindkét testvér távozásával zárult. A játék végén Mónika a becsapottság érzését fogalmazta meg.

Ebben a játékában Mónika az apától való függetlenedés egy újabb lépését tette meg. Az általa igazságtalannak érzett apai magatartással szemben megnyilvánuló tiltakozása volt az, hogy ő is elment az apai házból. Ez a vágya többször is megfogalmazódott találkozásaink során, és most átélhette a játékban ezt a vágyott döntést, amikor ténylegesen is otthagyta apja házát, hogy teljesen önálló életet éljen családjával.

A visszajelző körben Mónikát nagyon előntötték az érzelmek, és könnyeivel küszködve mesélt a nagy körben is az apjához fűződő kapcsolatáról. Elmondta, hogy a bibliodráma-

játékokból azt szűrte le, mennyire fontos az apakép, neki pedig ez hiányzik. Azaz van, de ő mindig épp az ellenkezője akart lenni, még férjét is az ellenkép szerint választotta ki egykor, hogy semmivel se emlékeztesse az apjára. Nem tud megbocsátani apjának, mert neki is tulajdonítja azt, hogy édesanyja feladta a harcot a betegségével szemben. Jelenleg is folyton borsot tör az orruk alá, folyton bezavar az életükbe, kétszínű, kifelé megjátssza magát, úriemberként viselkedik, családjában pedig elviselhetetlen. Mónika elmondta, hogy fiatalkorában a vallás segítségével, hitével épített ki magának az apjától független istenképet. Azt is megosztotta, hogy fizikailag sem tudott még igazán függetlenedni az apjától, noha már külön laknak, de bizonyos élettevékenységek még mindig a szülői házhoz kötik. Sokszor kívánja, bárcsak apja is meghalna, hogy végre szabad tudjon lenni, bármennyire szégyelli is ezt az érzését, úgy érzi, másképp nem tud békességben lenni. Visszajelzésében felmerült benne a gondolat: tulajdonképpen

meg kellene tanulnia, hogy érzelmileg ne hasson rá ennyire az apja, és tudjon szabad lenni a saját életében.

ÖSSZEGZÉS

A szülő-gyermek kapcsolattal foglalkozó bibliai történetek és bibliodráma-játékok során Mónika rájött arra, hogy gyerekei elengedésében elsődlegesen a saját apjával van feladata. Csak akkor tudja igazán elengedni gyerekeit, és önmagában feloldani a görcsös ragaszkodást, ha megerősödik benne az apjától való függetlenedés, s megtanul kiszabadulni az apai befolyás alól. Ebben a belső munkában nagyon sokat segít neki Istenrel való kapcsolata. Eredményt ígérhet ebben az is, hogy hite által sikerült a negatív apaképtől eltérő istenképre találnia, és istenkapcsolatában fontos szerepet játszik a bizalom, a ráhagyatkozás. Ezek az érzések tudják Mónikát segíteni abban, hogy szülőként, anyaként meg tudja élni a vágyott elengedő szeretetet.